

TEORIA ATOMISTA A TIMPULUI ȘI PROCESUL DEZAGREGĂRII COSMICE IN ACCEPȚIUNEA GĂNDIRII LUI EMIL CIORAN

Marius Cucu

Ineditul concepției filozofice asupra timpului susținută de către gânditorii atomiști este determinat de către radicala distanțare a acestei viziuni conceptuale de axa comună a ideilor ce abordau problematica temporalității în spațiul Greciei Antice. Astfel, dacă pitagoricii credeau în circularitatea și dinamica ciclică a tuturor evenimentelor istorice și a proceselor universale, dacă Zenon susținea teza conform căreia un timp discontinuu implică absența și imposibilitatea survenirii mișcării, iar Platon și Aristotel respingeau ideea unei temporalități construite granular, din clipe atomice, perspectiva filozofică impusă de gânditori precum Democrit, Leucip sau Epicur se distinge de aceste orientări prin negarea unei ordini și regularități cosmice, prin respingerea, neargumentată matematic, a interpretării timpului ca flux al unei ciclicități universale. De asemenea, gânditorii atomiști se departajează, în cadrul propriilor opțiuni filozofice vizând problematica temporalității, și de teza întâlnită la Empedocle a stingerii și renașterii periodice a universului, teza reluată și dezvoltată ulterior și în scrierile stoice.

La rândul său, întreaga literatură ne-filozofică reprezentativă pentru intervalul istoric al Antichității manifestă o aderență excesivă pentru viziunea unui cosmos

guvernat de armonia divina in perimetrul careia dialectica dintre stingere și renaștere implica repetarea constanta a aceleiași lumi sub spectrul unui echilibru absolut.

Distantat de aceste optiuni, deopotriva, cosmologice și ontologice, atomismul propune imaginea unui timp și spatiu infinit in interiorul carora, multitudinea nesfarșita de atomi se ciocnesc sub impactul unei tensiuni copleșitoare generand mereu alte lumi care pot fi asemanatoare dar niciodata repetabile. Aspectul inedit al acestei concepii consta in faptul excluderii principiului rational din procesualitatea creatiei universale și a evolutiei ulterioare definitorii pentru structurile sale. Disolutia universală este ireversibila iar lumea ce suporta procesul lent al dezagregării va fi inlocuita la final de o alta configuratie cosmica, o noua rezultanta a dinamicii atomilor ce-și manifesta mobilitatea sub spectrul hazardului și contingentiei.ⁱ

Daca la Platon dinamica mecanismului celest, evolutia spiritului uman ulterioara desprinderii de corporalitate precum și intreaga derulare a planului istoric evidentiaza, prin intermediul unei atente cercetari, reala existenta a rationalitatii lumii, rationalitate determinata de absolutul legilor divine, pentru atomiști fiintarea lumii nu poate fi gandita drept rod al creatiei elaborate de o inteligenta absoluta, rezultanta organizata in jurul unei axe inviolabile de principii care guverneaza intregul mecanism cosmic. Astfel, pentru acești ganditori, nu exista, precum in cazul gandirii lui Platon, o traiectorie „harazita” a destinului uman ce depășește survenirea mortiiⁱⁱ și o ierarhie de valori veșnice, nerelative, un imperativ și o vointa divina a carei neglijare determina nemijlocit curajul „nesabuintei” și ratacirii umane.ⁱⁱⁱ

De asemenea, in cadrul filozofiei atomiste, lipsește ideea, dezvoltata ulterior de Aristotel, a unui principiu absolut

**TEORIA ATOMISTA A TIMPULUI ȘI PROCESUL DEZAGREGĂRII COSMICE
IN ACCEPTIUNEA GĂNDIRII LUI EMIL CIORAN**

responsabil pentru creația și mișcarea întregului univers, a unui intelect nemuritor, „neafectat și neamestecat, care este prin esența în act”.^{iv}

Totodată, pentru atomiști, universul nu releva o disciplină structurală care ar fi determinată de o unitate primordială, unitate definită în filozofia lui Plotin drept „Unul” și postulată deasupra intelectului universal ca generator al acestuia^v, cosmosul nu evidențiază prezenta în toate structurile sale a unei tendințe de raportare la o măsură supremă, definită de Aristotel drept „măsură primei mișcări” și reinterpretată în spațiul gândirii creștine de Thomas d’ Aquino drept măsură primei Ființe ca măsură a tuturor ființelor.^{vi}

Lumea se releva, astfel, din perspectiva filozofiei atomiste drept irepetabilă, supusă hazardului și procesului ireversibil al disoluției universale, lipsită de un reper sau principiu absolut, norma universală postulată de o inteligență divină. Importanța excesivă acordată acestui proces al dezagregării și descompunerii generale se constituie în unul dintre aspectele fundamentale ce caracterizează și gândirea lui Cioran, apropierea acesteia de ideile atomiste fiind, în contextul acestei problematice, semnificativă și evidentă. Și pentru viziunea cioraniană ideea unui principiu universal ordonator, teza unui cosmos guvernat de ciclicitatea dictată prin voința divină și concretizată prin intermediul formei circulare a timpului nu se justifică.

Asemeni atomiștilor, Cioran consideră că se impune pentru elaborarea unei imagini obiective asupra universului, excluderea fundamentului rațional al acestuia, negarea temeiurilor și finalităților transcendente ale lumii, precum și, recunoașterea statutului relativ ce o definește. Totodată Cioran, prin respingerea tezei aristotelice care susține că în

universală conexiune a faptelor nici un element irational nu trebuie să se interpună, cu excepția cazului intervenției divine^{vii}, adică la ideea atomistă a non-rationalității lumii. Și pentru el, existența este rezultatul hazardului și a contingentei iar dezagregarea și disoluția cosmică sunt inevitabile.

Contactul ființei sale cu acest proces de stingere neîncetată, de instabilitate primordială dincolo de care se întinde vastitatea infinită a lipsei oricărui fundament ontologic determină, aspect menționat mai sus, survenirea angoasei cioraniene, angoasa ce, deschide și susține la rândul său, posibilitatea caderii din timp, a desprinderii de temporalitatea care, la Cioran, nu deține aspectul granular conferit de atomiști, ci este percepută drept flux al întrepătrunderii dintre existența și non-existența, simbioza ce se dezvoltă pe fundalul eclipsării vieții de către moarte.

NOTE

ⁱ Guthrie, W.K.C. - *O istorie a filozofiei grecești*, vol.2, Editura Teora, București, 1999, pp.263-264

ⁱⁱ Platon- *Menexenos*, Editura Teora, București, 2000, p.23

ⁱⁱⁱ Platon - *Scrisori*, Editura IRI, București, 1996, p.94

^{iv} Aristotel - *Despre suflet*, Editura IRI, București, 2000, p.31

^v Plotin - *Opere*, vol.1, Editura Humanitas, București, 2002, p.268

^{vi} Thoma de Aquino - *Summa Theologiae, Despre Dumnezeu*, Editura Științifică, București, 1997, pp.136-137

^{vii} Aristotel - *Poetica*, Editura IRI, București, 1998, p.85